Talousvaliokunta

HE 145/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausuntoon.

1. § Huoltovarmuuden turvaaminen

Huoltovarmuuden käsitteen laajentaminen kattamaan myös normaaliolojen vakavat häiriötilanteet on Kuntaliiton näkemyksen mukaan perusteltua. Normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen välinen ero ei ole olosuhdekysymyksenä tarkkarajainen ja huoltovarmuuden edellytysten turvaaminen myös tilanteissa, joissa ei vielä ole siirrytty poikkeusoloihin, on perusteltua. Riittävällä varautumisella normaaliolojen häiriötilanteeseen voidaan myös tuottaa vaste, joka tekee poikkeusoloihin siirtymisen tarpeettomaksi. Siirtyminen poikkeusoloihin ei ole laissa tarkkarajaisesti määritelty tilanne, vaan perustuu kussakin hetkessä tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja viime kädessä eduskunnan arvioon poikkeusolojen kriteerien täyttymisestä.

Huoltovarmuuden käsitteen laajentaminen koskemaan väestön toimeentuloa ja suojaamista, välttämättömien palveluiden tuotantoa sekä kriittistä infrastruktuuria vaikuttaa myös kuntien varautumiseen ja tuo Huoltovarmuuskeskuksen toimijana lähemmäs kuntia.

Kunnat ovat keskeinen toimija muun muassa yhteiskunnan peruspalveluiden, arjen sujuvuuden mahdollistamisen, väestön suojaamisen sekä kriittisen infrastruktuurin toimivuuden turvaajina. Kuntien järjestämät peruspalvelut sekä kuntien suoraan tai välillisesti omistama infrastruktuuri on itsessään yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria. Kunnat tuottavat palveluita, jotka mahdollistavat väestön toiminnan muissa tehtävissä niin normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa kuin poikkeusoloissa. Tästä esimerkkeinä ovat muun muassa varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut tai asemakaavoitetun alueen katuverkoston ja infrastruktuurin käytön edellytykset. Väestön

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

toimeentulon mahdollistaminen edellyttää arjen peruspalveluiden toimivuutta kaikissa olosuhteissa.

Suomessa vesi- ja jätehuolto on kuntien tai kuntaomisteisten yhtiöiden toimintaa. Kuntaliiton tekemän selvityksen mukaan kunnat ovat myös pää- tai osaomistajina yli 80 %:ssa kaukolämpöyhtiöistä ja yli 70 %:ssa verkonhaltijoista. Kaukolämpöverkosta yli 80 % on kuntaomisteisien yhtiöiden hallinnassa ja sähkönsiirtoverkostakin yli puolet. Vuonna 2023 Energiateollisuus ry:n jäsenyritysten tuottamasta kaukolämpöenergiasta 85 % tuli kuntaomisteisilta laitoksilta, joista lämmöntuotannoltaan 20 suurimman joukosta 16 oli kuntaomisteisia. Sähkönsiirrossa noin 2/3 käyttöpaikoista sijaitsee kuntaomisteisten yhtiöiden jakeluverkossa (v. 2022). Kuntien omistuksessa on merkittävä määrä kiinteistöjä, joista osa on hyvinvointialueiden käytössä. Kunnat omistavat asemakaava-alueiden katuverkon. Kuntien suorassa omistuksessa on paljon myös muuta merkittävää infrastruktuuria kuten satamat ja padot. Lisäksi kunnat ohjaavat maankäytöllään, kaavoituksellaan ja lupakäytännöillään kaiken rakennettavan infrastruktuurin sijoittumisen.

Poikkeusoloissa huoltovarmuuden käsite ulottuu kuntien näkökulmasta edellä olevan lisäksi myös valmiuslain mukaiseen säännöstelyyn. Kunnilla on useita valmiuslaissa määriteltyjä poikkeusolojen tehtäviä, joista osa liittyy myös säännöstelyyn.

Kuntaliitto näkee perusteltuna huoltovarmuus -käsitteen määrittelemisen esitetyn mukaisesti. Kuntien näkökulmasta uutena virastona toimiva huoltovarmuuskeskus on keskeinen varautumista koordinoiva ja kehittävä toimija valtakunnallisesti.

Kuntaliitto toteaa, että kokonaisuutena kunnat on huomioitu lakiehdotuksessa ja niiden asema osana huoltovarmuuden kokonaisuutta on tunnistettu.

2 §. Huoltovarmuusneuvosto

Huoltovarmuusneuvosto kokoaisi yhteen viranomaisten sekä huoltovarmuuden kannalta olennaisten elinkeinoelämän ja järjestöjen edustajat, jotka käsittelevät ja tuovat esiin ajankohtaisia huoltovarmuuden kehittämiseen, varautumiseen ja jatkuvuudenhallintaan liittyviä kysymyksiä. Perusteluissa on huomioitu myös Kuntaliiton rooli kuntakenttää edustavana toimijana Huoltovarmuusneuvostossa.

3 §. Sektorit, poolit ja toimikunnat

Sektorien, poolien ja toimikuntien nimittämisessä ja järjestämisessä

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että sääntely mahdollistaa riittävän joustavasti erilaiset kokoonpanot parhaan mahdollisen toimintatavan saavuttamiseksi Suomen huoltovarmuudessa. Kuntaliiton näkemyksen mukaan tämä tavoite toteutuu nyt annetussa ehdotuksessa.

4 §. Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät

Kuntaliitto katsoo, että Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät on asetettu tarkoituksenmukaisesti suhteessa Huoltovarmuuskeskuksen asemaan ja toimialaan. Huoltovarmuuskeskuksen tehtäviin kuuluisi muun muassa valmiuden edistäminen, koordinointi ja kehittäminen. Sen sijaan viranomaisten toimien yhteensovittaminen ei kuuluisi Huoltovarmuuskeskuksen tehtäviin. Tämä on perusteltua myös tehtävien päällekkäisyyksien välttämiseksi. Aluetasolla varautumisen yhteensovittaminen on Lupa- ja valvontaviranomaisen lakisääteinen tehtävä. Kuntaliiton näkemyksen Huoltovarmuusorganisaation tulisi kuitenkin uuden roolinsa myötä olla mukana alueellisen varautumisen yhteensovittamisen tehtävässä osallistumalla Lupa- ja valvontaviranomaisen valmiustoimikunnan toimintaan ja maakunnallisen varautumisen yhteistyöryhmän toimintaan.

8 §. Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus

Kuntaliiton näkemyksen mukaan ehdotettu Huoltovarmuuskeskuksen ohjausmalli on tarkoituksenmukainen ja riittävän laaja-alainen eri hallinnonalat huomioiden. On myös tärkeää, että elinkeinoelämä pääosin vapaaehtoisena toimijana on jatkossakin vahvasti mukana vaikuttamassa huoltovarmuuden tavoitteisiin ja kehittämiseen ja että tämä tavoite tunnistetaan.

10 §. Valtion varmuusvarastointi

Varmuusvarastointia koskevassa suunnittelussa tulee lakiehdotuksen mukaan huomioida myös kuntien mahdollinen rooli. Kunnilla voisi olla joissakin tilanteissa rooli esimerkiksi tuotteiden jakeluun liittyen tai välivarastointiin osana jakelua.

13 §. Tuotanto- ja suorituskykyvaraukset

Pykälän 1 momentin mukaan Huoltovarmuuskeskus voisi tehdä tuotantovaraussopimuksia tai suorituskykyvarausten hankintaa koskevia sopimuksia väestön toimeentulon ja suojaamisen, elinkeinoelämän toiminnan sekä maanpuolustusta ja turvallisuutta tukevan tuotannon turvaamiseksi. Tuotanto- ja suorituskykyvarauksia koskevat järjestelyt olisi tarkoitettu otettavaksi käyttöön normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Myös kunnat voivat tehdä samankaltaisia sopimuksia turvatakseen toimintansa jatkuvuudenhallintaa ja lakisääteisistä velvollisuuksia normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Huoltovarmuuskeskuksen tulisi jollakin tavoin koordinoida, etteivät varaukset ole keskenään päällekkäisiä tai kohdistu samoihin tuotantoketjuihin.

23 §. Salassa pidettävää tietoa sisältävän tilannekuvan luovuttaminen

Pykälässä säädettäisiin Huoltovarmuuskeskuksen oikeudesta sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovuttaa tämän lain 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tilannekuva, silloin kun se sisältää salassa pidettävää tietoa, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 4 §:n 1 momentin 1, 4, 5 ja 7 kohdassa tarkoitetuille viranomaisille, Huoltovarmuusneuvostolle sekä sektoreiden, poolien ja toimikuntien toimielimille.

Ehdotus pitää sisällään myös kunnallisen viranomaisen oikeuden saada Huoltovarmuuskeskuksen tilannekuvaa. Kuntaliitto pitää ehdotusta erittäin perusteltuna ja kuntien kannalta välttämättömänä. Ilman tätä säännöstä kunnilla ei olisi lakiin perustuvaa oikeutta saada huoltovarmuuden tilannekuvaa edes poikkeusoloissa.

Huoltovarmuusmaksun korottaminen

Huoltovarmuusmaksun tuottoa ehdotetaan korotettavaksi 91,9 miljoonaan euroon, kun tuotto nykyisin on ollut vajaa 40 miljoonaa euroa. Huoltovarmuusmaksujen korotus tehtäisiin valmisteverolakeihin. Huoltovarmuusmaksun korotuksella on merkitystä kuntien polttoaine- ja sähkökustannuksiin. Arvioitaessa maksun vaikutuksia joidenkin kuntien polttoainekustannuksiin, vaikutukset jäivät pieniksi. Lopullinen arvio vaikutuksista tulee kuitenkin tehdä siinä vaiheessa, kun hallinnonalan lait tulevat säädettäväksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Ari Korhonen
Kehittämispäällikkö
Yhdyskunnat ja ympäristö -yksikkö